

2025-09-12

Finansdepartementet
dnr. Fi2025/00822

Yttrande över Statskontorets rapport 2025:7 Förbättrad kontroll och uppföljning av privata utförare i kommuner och regioner

Fremia och Famna tackar för möjligheten att lämna synpunkter på betänkandet från utredningen om en effektivare tillsyn över socialtjänsten och inlämnar detta svar gemensamt.

Fremia är arbetsgivarorganisation för 5 000 arbetsgivare inom Kooperation, civilsamhälle och idéburen välfärd. Många är en del av det lokala föreningslivet. Andra bedriver offentligt finansierade välfärdsverksamheter i idéburen och kooperativ regi, såsom vård, förskola och skola, omsorg och personlig assistans. Alla arbetar för en positiv samhällsutveckling. Tillsammans har de 150 000 anställda och många fler ideellt engagerade.

Famna, riksorganisationen för idéburen välfärd, har cirka 90 medlemmar som alla bedriver välfärd utan vinstsyfte. Famnas medlemmar består av små och stora aktörer som har lång erfarenhet av att erbjuda medborgare och medmänniskor sociala tjänster, kvalificerad vård, arbetsmarknadspolitiska insatser och individuell omsorg utan vinstsyfte och medlemmarna deltar aktivt i upphandlingar, tecknar avtal med offentliga aktörer och många av medlemmarna bedriver den typ av verksamhet som är tillståndspliktig och står under IVO:s kontroll.

Fremia och Famna välkomnar åtgärder för att motverka välfärdsbrottslighet. Välfärdssystemens integritet måste värnas för att upprätthålla allmänhetens förtroende. Det handlar också om att främja en mer rättvis konkurrens – när oseriösa aktörer sorteras bort gynnas de seriösa aktörerna inom civilsamhälle och välfärdsverksamheter, oavsett regi. Samtidigt vill vi betona vikten av en tillitsfull kontroll i samverkan mellan offentlig sektor och civilsamhälle. Åtgärder som stärker kontrollen bör utformas med proportionalitet och respekt för de seriösa aktörer som verkar inom civilsamhället, idéburen välfärd och kooperativa verksamheter.

Nedan kommenterar vi Statskontorets bedömningar och förslag:

Statskontoret bedömer att kommuner och regioner bör överväga om deras kontroll av privata utförare behöver prioriteras högre än i dag.

Fremia och Famna delar den bedömningen. Vi och våra medlemmar välkomnar en utvecklad kontroll av de aktörer som kommuner och regioner avser att knyta avtal med. Vi vill dock betona att det är av avgörande betydelse att kontrollen blir träffsäker och inte medför onödiga eller oproportionerliga administrativa bördor för mindre föreningar och aktörer. Seriösa idéburna och kooperativa utförare av välfärdstjänster ska inte drabbas oskäligt av åtgärder som syftar till att komma åt kriminella upplägg.

Vid utformning av kontroll- och uppföljningsåtgärder behöver konsekvenser och förutsättningar för mindre aktörer beaktas särskilt. Inom vissa välfärdsområden finns särskilda behov av mindre högt specialiserade aktörer för att möta människors komplexa behov. Sådana aktörer har trots sin storlek ibland uppdrag från flera kommuner eller regioner. Om kontroller inte samordnas eller görs på flera olika sätt eller inte synkroniseras riskerar de ta oproportionerligt mycket tid i anspråk, vilket kan drabba de enskilda som verksamheten är till för. Kontrollerna bör även vara riskbaserade för att öka träffsäkerheten och på sikt lyckas bättre med att stoppa icke seriösa aktörer.

Fremia och Famna välkomnar mer uppföljning av den verksamhet som bedrivs på kommuners och regioners uppdrag, men också av huvudmännen själva. Uppföljning behövs inte bara för att förhindra välfärdsbrott, utan också för uppföljning av kvaliteten i verksamheten. Det är ett väsentligt syfte som inte får riskera att hamna i skymundan av berättigade insatser mot välfärdsbrott. Uppföljning bör ske på plats och i nära dialog mellan huvudman och utförare, oavsett regiform.

Statskontoret bedömer att kompetensen för upphandling och avtalsuppföljning kan behöva stärkas lokalt.

Fremia och Famna delar den bedömningen. Det är stora skillnader över landet när det gäller upphandlingskompetens och hur uppföljning av utförarna sker. Det handlar inte enbart om kompetens gällande att upptäcka oseriösa aktörer, utan också i hur förfrågningsunderlag i LOU-upphandlingar och LOV-system utformas. Vi ser exempel på hur vissa kommuner och regioner ställer orimliga eller irrelevanta ska-krav som inte är möjliga att uppfylla för de allra flesta utförare, inte ens för egenregion. Men vi ser också goda exempel, t ex på kommuner som har väl utvecklade system för dialogbaserad uppföljning.

Kompetens rörande avtal och uppföljning är också viktig för att minska risken för korruption både avseende egenregi och externa utförare.

Statskontoret föreslår att det i kommunallagen dels tydliggörs att kommun- eller regionstyrelsens uppsikt omfattar kommunens eller regionens uppföljning av privata utförare, dels att styrelsen varje år ska rapportera om sitt arbete och resultatet av uppföljningen till fullmäktige.

Fremia och Famna har inte något att invända mot förslaget att kommunstyrelsen ska rapportera om sitt uppföljningsarbete och resultatet av det till fullmäktige.

Däremot anser vi, till skillnad från Statskontoret, att det är av godo att kommunernas och regionernas program för uppföljning också omfattar verksamhet i egen regi. Vi erfar att kommuner och regioner har en tendens att särbehandla sin egen regi i flera avseenden och att det bör finnas full transparens för fullmäktige i vilken mån kommunstyrelsen och dess nämnder följt upp såväl fristående aktörer som den egna verksamheten och resultaten av den.

Statskontoret anser att regeringen bör överväga att utreda behovet av att staten kompletterar kommunernas och regionernas granskning i syfte att motverka välfärdsbrott. Statskontoret lyfter vidare fram behovet av att säkerställa att kommunsektorn får bättre tillgång till information för en effektiv kontroll och uppföljning.

Fremia och Famna bedömer att ökat informationsutbyte mellan och inom myndigheter är avgörande för att stävja välfärdsbrott. Vi vill också framhålla nödvändigheten av ett välfungerande informationsutbyte mellan IVO och kommunerna. Fristående verksamhet som bedrivs enligt SoL och LSS är tillståndspliktig. Det är av stor vikt att IVO som tillstånds- och tillsynsmyndighet har de verktyg och den information som de behöver för att bedriva ett effektivt tillstånds- och tillsynsarbete, utan att sätta upp oproportionerliga hinder för alla seriösa aktörer inom vård och omsorg. Här är ett riskbaserat arbetssätt centralt.

Vi vill vidare hänvisa till [Fremias remissvar på betänkandet \(SOU 2025:20\) Kommunal anslutning till Utbetalningsmyndighetens verksamhet.](#)

Statskontoret diskuterar också behovet av ett nationellt register över utförarens tidigare leveranser. Både för att underlätta tillämpningen av uteslutningsgrunder och att förbättra möjligheterna att använda kvalitet som tilldelningsgrund. Statskontoret påpekar att en samordnad registerkontroll behöver utvidgas med fler uppgifter för att det ska gå att använda fler uteslutningsgrunder. Exempel på sådana uppgifter är tillstånd eller kvalitetsbrister som IVO har uppmärksammat, eller uppgifter som behövs för en ägar- och ledningsprövning.

Fremia och Famna har inget att erinra mot förslaget, men vill samtidigt lyfta vikten av att säkerställa möjligheten att få rättelse i registret i det fall uppgifter visar sig tillkommit på felaktig grund. Det är också av stor vikt att de uppgifter som ligger till grund för nekande är relevanta utifrån perspektivet att hindra välfärdsbrottslighet. Idag kan verksamheter nekas tillstånd på grund av åtgärdbara detaljer och som inte handlar om ont uppsåt.

Statskontoret föreslår att regeringen utreder vad som hindrar kommuner och regioner att polisanmäla välfärdsbrott.

I rapporten framgår att det är en utbredd uppfattning i kommunsektorn att de rättsvårdande myndigheterna inte utreder anmälda brott i tillräcklig omfattning och att det minskar benägenheten att anmäla. Fremia och Famna vill markera att detta missgynnar alla seriösa utförare i välfärden. Brottslighet riktad mot välfärdssystemen förtjänar att tas på lika stort allvar som annan brottslighet. Regeringen bör därför ge polisen uppdrag, tillräckliga resurser och kompetens att kunna arbeta effektivt mot välfärdsbrottslighet.

Fremia och Famna vill avslutningsvis påpeka att vi saknar en viktig del i Statskontorets rapport om kommuners och regioners kontroll av privata utförare. Där finns inga analyser, resonemang eller förslag som handlar om risken för korruption i kommunens organisation. Att genom korruption försöka påverka kommunens upphandlare eller tjänstepersoner som följer upp avtal kan vara den andra sidan av myntet i välfärdsbrottsligheten. Även egenregin kan vara inblandad i upplägg kring välfärdsbrottslighet genom enskilda möjliggörare på enheter, inom förvaltningen eller politiken. Det finns en risk om allt sökarljus riktas mot externa utförare att delar av välfärdsbrottsligheten missas och i förlängningen styrs mer av de kriminella aktörerna till tillvägagångssätt som innebär mindre risk för upptäckt.

Vi vill också än en gång tacka för möjligheten att lämna synpunkter på Statskontorets rapport.

Med vänlig hälsning

Petter Skogar
VD
Fremia

Emma Henriksson
Generalsekreterare
Famna

Karin Liljeblad
Välfärdspolitisk expert
Fremia